

Egyetemi (PhD) értekezés tézisei

SZAKÉRTŐI PREDESZTINÁCIÓ

**A szakértő, mint bizonyítási eszköz és bizonyítékként való értékelésének
törvényszerűségei**

dr. Cséffai Attila Csaba

Témavezető: Dr. habil. Molnár Judit egyetemi docens

DEBRECENI EGYETEM
Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Debrecen, 2025

I. A kutatás témája

A szakértői bizonyítás napjainkban ismert és elfogadott formája a XIX. század második felében alakult ki. A bizonyítás szabad rendszere mellett a tudományos technikai fejlődés és ezzel az újabb és újabb szakértői módszerek kifejlesztése, valamint a társadalmi folyamatok összetettségének változásai jelentették a szakértői perek megjelenésének előfeltételeit, elterjedése azonban alapvetően a bizonyító erejével hozható összefüggésbe. Megfigyelhető volt ugyanis az objektív alapokon nyugvó tudományos tételekre támaszkodó bizonyítási eszközök előnyben részesítése, ezáltal pedig a szakértői vélemények szívesebben és gyakrabban történő igénybevétele. Ezt a felfogást a kilencvenes évek közepétől a pereskedés új válfaja törte meg (vö. Edmond 2008. 53.), ahol a szakértői tevékenység az ügyféltámogató mesterkelt jelentések készítésében teljesedett ki (Woolf 1995. 183.). Mindez negatív irányba befolyásolta a szakértők perbeli megítélését, amelynek okán a jogkereső közönség egyre kevésbé kezdett ragaszkodni a tudományos bizonyítékokhoz, mintegy felébresztve a gyanút a szakértői bizonyítás túlértékelése iránt, egyensúlyra törekedve ezáltal más bizonyítási eszközökkel.

A Szakértői predestináció egyrészt a disszertáció témájára utal, amely a szakértőről, mint bizonyítási eszközről és bizonyítási eljárásban betöltött szerepéről szól. E témában átfogó tudományos értekezés eddig nem született. A szakértő szerepe és annak eljárásjogi helyzete ugyanakkor lényegesen komplexebb, mint ahogy egyesek azt korábban feltételezték és a szakértő, ha jogilag nem is, de ténylegesen gyakran a bíró vagy a tanú szerepébe kerül, amely körülményeket nem hagyhatjuk figyelmen kívül. A szakértő szerepének hazai irodalomban fellelhető elnagyoltsága, elméleti kimunkálatlansága és nem utolsósorban, a szocialista joggal szemben megfogalmazandó kritika kényszere jelentette inspiráció vezetett a dolgozat megírásához, amely létjogosultságának alapját is jelenti egyben.

A dolgozat címe másrészt arra a látásmódra utal, amelynek szemüvegén keresztül a szakértőt szemléljük. A predestináció szó a református egyház tanítása szerint Istennek az a végzése, amellyel egyeseket még születésük előtt üdvösségre, másokat kárhozatra választott ki (*eleve-elrendelés*), míg a szó hétköznapi értelmében egy olyan tulajdonságot, helyzetet vagy körülményt takar, amely valakit már eleve kijelöl, illetve alkalmassá tesz valamilyen szerepre, feladatra (Bárczi–Ország 1980. 826).

A szakértői predestináció tehát alapvetően a szakértő perbeli szerepével foglalkozik, mégpedig olyan módon, hogy a szakértő szerepét azelőtt meghatározottnak tekinti, még mielőtt az bármilyen perbeli cselekményt végezne. Minderre tekintettel a dolgozat három kérdésre keresi a választ.

II. A kutatás tézisei

Az első megválaszolendő kérdés, hogy mi a szakértő perbeli szerepe: ténybíró, netán tanú, avagy önálló perbeli szereplő. E kérdés megválaszolása azonban nem pusztán filozófiai jellegű, hanem nagyon is gyakorlati jelentősége van. A szakértő perbeli szerepén keresztül ugyanis azonosíthatóvá válik a szakértő perbeli funkciója, amely az egyes perbeli szerepek esetén teljesen eltérően alakulhat.

Mindez átvezet minket a *második kérdésfeltevéshez*, miszerint a szakértő perbeli helyét alapvetően meghatározza-e a szakértő perbeli helyzete. Itt, tehát arra keresi a választ a szerző, hogy azáltal, hogy miként kerül a szakértő az eljárásba döntő hatást gyakorol-e perbeli funkciójára, egyszersmind eleve elrendeli perbeli szerepét. Ha ez igazolható, a szakértői predestináció bizonyított.

A harmadik hipotetikus kérdés már a predestináció tézisének felhasználva veszi górcső alá azt a feltevést, hogy a funkcionalitás elve alapján a monista elmélettel szemben indokolható-e a szakértői dichotómia felállítása. Az általános vélekedés szerint az alkalmazás módjától függetlenül egyfajta szakértő létezik az eljárásjogtudományban, mégpedig maga a Janus-arcú szakértő. Ezzel az állásponttal szemben azonban komoly kételyek támaszthatók és leginkább két típusú szakértő megkülönböztetése javallott, úgymint az igazságügyi szakértő és a magánszakértő. E két szakértőtípus funkciójában ugyanis annyira különbözik egymástól, hogy azok elkülönítése észszerűnek tűnik, de az eljárásjogtól egyébként sem idegen az efféle bifurkáció (ügyészi szervezet elkülönülésére ld.: Bódiné–Mezey 2003. 204.; az ítélezés és a vád elkülönülésére ld.: Cséffai 2014/c.). A szakértői dichotómia hozzájárul a szakértői bizonyítás átláthatóbbá tételéhez, és megoldást kínál azon esetekre, amikor a szakértő olyan szerepbe kényszerülne, amely alapvetően idegen perbeli funkciójától, ezáltal pedig a szakértés két ága professzionálisabban tudja ellátni eljárás feladatát.

A szerző e ponton rögzíti, hogy – mivel a dolgozat fókuszpontjában alapvetően a szakértő áll – kutatása eljárásjogi értelemben semleges, következtetései éppúgy érvényesek a büntető-, mint a polgári eljárásjog területén. A közigazgatási perekre a szerző ugyanakkor külön nem tér ki, tekintettel arra, hogy ezen a területen nem alakult ki a szakértői bizonyítás önálló mechanizmusa, így ezen perek ebből a szempontból továbbra is leginkább egy különös polgári perhez hasonlatosak. Ehhez képest a dolgozat egyes megállapításai általános jellegűek és tudatosan igyekszik kerülni az egyes szakjogági kifejezéseket, hasznossága azonban korlátozott lehet akkor, amennyiben azokat a vizsgált jogterületen kívül kívánjuk alkalmazni. Az elemzés tárgyát ugyanis a rendes, elsőfokú eljárások képezik, tekintettel arra – Grósz Tamás szavaival élve (Grósz 2011/b. 21.) –, hogy az összehasonlításra és a következtetések levonására az általános szabályok szerint folyó eljárások a legalkalmasabbak, ezért a szerző fenntartja annak a lehetőségét, hogy az egyes külön és különleges eljárások során felmerülhetnek olyan körülmények, amely miatt a dolgozat eredményei nem feltétlenül vagy nem szükségképpen alkalmazhatók teljeskörűen. A dolgozatnak nem célja továbbá a szakvélemény értékelésével kapcsolatos nehézségek elemzése, s úgyszintén nem célja a szakértői intézményrendszer strukturális problémáinak feltárása sem. Ahol erre a dolgozat kitér, azt kizárólag a téma indokoltsága teszi szükségessé.

III. A kutatás módszerei és forrásai

A dolgozat, mint a kontinentális jogtudományi munkák túlnyomó többsége (Szabó–Jakab 2015. 51.), alapvetően jogdogmatikai kutatás, vagyis a jog értelmi összefüggésrendszerével foglalkozó teoretikusan rendszerező és elemző munka. Ezen elméleti megközelítés egyúttal implicálja a jogdogmatika szigorú rendszerszerűséget biztosító funkcióját is, amelyben a dogmatikai rend kötelező ereje ismerhető fel (Pokol 2005. 110). Josef Esser német jogtudós szerint az olyan „elvek, amelyek nagy mértékben a rendszerezés elvei, többé-kevésbé rögzített és kötelezővé tett jogi véleményeket jelentenek” (Esser–Würtenberger–Müller 1972. 15. [idézi: Pokol 2005. 110.]). Ez a fajta kontrollmechanizmus azonban nem abszolút, ám megkerülni csak oly módon lehetséges, ha a joganyagban levő érintett összefüggéseket koherensen átrendezzük, és felmutatjuk az új ellentmondásmentes alternatív rendet megtestesítő jogdogmatikai modellt (Pokol 2005. 110.). A jogdogmatikai szemlélet tehát az összefüggések átfogó újragondolásával széles körű elméleti reflexióra ösztönzi a fennálló rend megváltoztatására igyekvő kutatót.

Mindebben segítséget nyújt a kutatás *módszertanának* eszköztára, amelyet a feldolgozott jogterület jellege és természete határozta meg, jóllehet a kutatás elsősorban a jogösszehasonlítás két dimenziójára, a jogtörténet és az összehasonlító jog elméleteire támaszkodott, amelyek a kvalitatív esettanulmány jogi kutatási módszerrel történő együttes alkalmazásai biztosították a téma teljes mélységű, történelmi gyökereit is feltáró dogmatikai elemzését.

A kutatást alapos és szerteágazó *adatgyűjtés* előzte meg. A dolgozat a szakértői bizonyítással kapcsolatos több tucat folyóiratcikket, számos tanulmánykötetet, valamint tankönyvet és monografikus művet dolgozott fel, nemcsak magyar, hanem angol és német nyelvterületekről származókat is. Ennek keretében a szerző két tanulmányúton is részt vett. Az első tanulmányútra 2013-ban került sor, amely a svájci Lausanne városába, a nemzetközi hírű Krompecher Tamás igazságügyi orvosszakértő professzor úrhoz vezetett. Az interjúkészítés során a professzor úr bemutatta a svájci államszervezet kialakulását és jelenlegi működését, valamint az igazságügyi, főként az orvosszakértőket érintő szabályozását, ami a hazai részletgazdag szabályokhoz szokott jogásznak meglehetősen alulszabályozottnak tűnhet. Tekintettel arra, hogy Krompecher professzor úr fő tevékenységi területét a tömegkatasztrófák áldozatainak személyazonosítása jelentette, betekintést engedett számos nemzetközi jelentőségű, szakértői kihívásokkal teli ügybe, amely hozzájárult a kutatói szemlélet tágításához, tudásának gazdagodásához. A második tanulmányútra 2016-ban került sor Hágában, amelynek célja már kimondottan könyvtárkutatás volt, itt található ugyanis a világ egyik le híresebb Nemzetközi Jogi Könyvtára, a Peace Palace Library, amelynek a patinás Nemzetközi Bíróság épülete ad otthont. A több mint egy héten át tartó kutatás eredményeként olyan mennyiségű és minőségű – jellemzően angolszász jogterületről származó – szakirodalom került összegyűjtésre, amelyet idehaza nem, vagy csak komoly erőfeszítések árán lehetett volna beszerezni.

A dolgozatban az alkotmánybírósági határozatokon, a Bírósági Határozatok Gyűjteményében megjelent határozatokon és az anonim bírósági határozatokon keresztül, a különféle bírósági állásfoglalások, vélemények, illetve iránymutatások is megjelennek. Az esetfeldolgozás nem korlátozódik azonban kizárólag a magyar ítélkezésre. A Nemzetközi Bíróság gyakorlatában, az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában, vagy az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában megjelenő szakértői bizonyítással kapcsolatos döntések – ezen szervezetek nagy tekintélye és a joggyakorlatra kifejtett óriási hatása miatt – éppúgy feldolgozásra kerültek, mint az elemzett külhoni ország felsőbb bíróságának gyakorlata.

A kutatás során természetesen hatott a szerzőre a saját igazságügyi szakértői, valamint ügyvédi tevékenysége során szerzett tapasztalata, de figyelembe vette más kollégák informális véleményeit, benyomásait. Összességében elmondható, hogy a kutató nagy gondot fordított a kutatás szakmai háttérének mély megalapozására, ami reményei szerint pozitívan visszatükröződik majd a dolgozat értékében is.

IV. Az értekezés szerkezete

A dolgozat követi a szakértőkkel foglalkozó jogtudományi munkákban alkalmazott felépítést, ami négy fő szerkezeti egységre bontható. Az *első* nagyobb szerkezeti egység (II-IV. fejezet) a szakértőt illető fogalmi alapvetésekkel foglalkozik, továbbá igyekszik tisztázni a szakértő perbeli helyét és helyzetét, rámutatva továbbá a szakértő igazságszolgáltatásban betöltött feladatára és ezáltal az alkotmányos szakértés problematikájára. Ez a rész alapvető fontosságúnak tekinthető, mivel ez biztosítja a megfelelő alapot a további elemzések és érvelések számára.

A dolgozat *második* része (V. fejezet) vállalkozik arra, hogy a XIX. század közepétől a hatályos eljárásjogig bemutassa a hazai perrendtartásban megjelenő szakértőt. Az egyes korszakok egymásra tekintettel kerülnek górcső alá, így a hangsúly a változásokra és az új intézmények megjelenésére kerül, míg az időközben változatlan vagy netán súlytalanná vált szabályozás újbóli ismertetése kevesebb szerepet kap. E szerkezeti egység abban segít, hogy a különböző szakértői formációk jellemzőinek feltárásán keresztül megfigyeljük és megértsük a szakértő szerepének alakulását, ugyanakkor az egyes eljárási törvények részletekbe menő bemutatására nem vállalkozik.

A *harmadik* rész (VI. fejezet) immár a hatályos magyar polgári eljárásjogot tárgyalja, amelynek során a szerző betekintést nyújt a szakértői bizonyítás új koncepciójába. Ennek keretében a dolgozat részletesen ismerteti a szakértői bizonyítás jelenlegi szabályozását, az alkalmazott elveket és azok gyakorlati megvalósítását, valamint igyekszik rávilágítani a jogalkalmazók által tapasztalt hiányosságokra is. Ehhez képest e fejezet célja már nem az elméletalkotás, hanem az elméletek ütköztetése, vagyis a jogalkotó és a szerző elméletének az összevetése és kritikája, ezért a dolgozat, mint polgári perjogi diszciplína mellőzi a hatályos büntetőeljárásjog tárgyalását. E részben tehát számos kritikai észrevétel jelenik meg rámutatva azokra a pontokra, amelyeket a jogalkotónak továbbra sem sikerült megnyugtatóan rendeznie, és azokra is, amelyek kihívást jelentenek a jövőben.

A *negyedik*, egyben utolsó részben (VII. fejezet) a kutató összefoglalja és bemutatja kutatásának eredményeit, valamint állást foglal a kutatás hipotéziseit illetően. A kutatás eredményeinek felhasználása érdekében *de lege ferenda* javaslatok megfogalmazására szintén ezen rész vállalkozik.

V. A kutatás eredményeinek összefoglalása

Az értekezés mindenekelőtt megalkotja saját szakértőfogalmát, mellyel egyúttal kijelöli annak értelmezési tartományát is. Eszerint a szerző szakértőnek azt a személyt nevezi, akinek valamilyen tudományban, művészetben vagy mesterségben való járatossága képessé teszi arra, hogy egy bizonyos kérdésben segítse a tényállás tisztázását, avagy megértését, feltéve, ha a bíróság az ilyen személy véleményét figyelembe veszi.

A fogalom első része tehát magát a szakértelmet követeli meg, ami egyben azt is jelenti, hogy a szakértelem mindig szubjektív ismérv, azt a konkrét ügy fényében esetről-esetre kell vizsgálni. A fogalom második része formális természetű, noha annak már nincs jelentősége, hogy a szakértő mily módon – kirendeléssel, megbízással vagy esetleg hallgatólagos elismeréssel – került az eljárásba. A döntő kérdés a bíróság értékelő/mérlegelő tevékenysége, nem pedig az, hogy a szakértő kinek a felhívására cselekszik. Amennyiben a bíróság a valamely szakember nyilatkozatát értékeli, akkor a személy szakértőnek, nyilatkozata pedig szakvéleménynek tekintendő.

A két feltétel (szaktudás, bírói elismerés), tehát konjunktív kapcsolatban áll egymással, bármelyik hiánya kizárja, hogy jogi értelemben szakértőről beszélhessünk. Ennek előrevetítését követően, a dolgozat a feltett három kérdést a következőképpen válaszolja meg.

A kutatás az *első kérdésre* azt a választ adja, hogy a szakértő perbeli szerepe aszerint változik, hogy véleménye az eljárásban bizonyítékként szolgál-e, avagy sem. Ha a véleménye bizonyítéknak minősül, úgy a szakértő a tények tudományos tanúja, amennyiben véleménye nem minősül bizonyítéknak, úgy a szakértő a tények tudományos bírója. Az tehát, hogy a szakértő melyik szerepet tölti be, alapvető fontosságú az eljárás lefolytatása szempontjából. Ezen szerepek ugyanakkor kölcsönösen kizárják egymást, hiszen nem lehet valaki egyszerre a bizonyíték forrása is, meg nem is. Mindebből pedig az is következik, hogy a két szerep ellentétes és kizáró volta miatt a szakértő egy személyben történő egyesítése, azaz a szakértő önálló perbeli szereplőként való kezelése fogalmilag kizárt.

Míg a *szakértő perbeli helye* a jogtudomány, illetve a jogelmélet közvetítésével a szakértő eljárásjogi pozícióját mutatja meg, addig a *szakértő perbeli helyzete* a szakértő közjogi státuszára utal. A két megközelítés azonban nem függetleníthető egymástól, ugyanis a szakértő egyes konkrét eljárási jogainak és kötelezettségeinek, valamint az eljárás más szereplőivel való kapcsolatának konstellációja determinálhatja a szakértő eljárásjogi pozícióját is.

Mindezek alapján az értekezés a *második kérdés* vizsgálata során arra az eredményre jut, hogy a szakértő perbeli helyzete alapvetően meghatározza a szakértő perbeli helyét, ugyanis azáltal, hogy miként kerül a szakértő az eljárásba döntő hatást gyakorol perbeli funkciójára, vagyis eleve elrendeli perbeli szerepét (*szakértői predesztináció*). A kirendelés alapján készített szakértői vélemény minden esetben igazságügyi szakértői vélemény, ahol a szakértő olyan szorosan kötődik a bíró ítélkező tevékenységéhez, hogy ezáltal elveszíti bizonyíték jellegét, a szakértő a bíró segítőtársa szerepébe kerül. Ezzel szemben, a felkért szakértő, aki magánszakértői tevékenységet folytat, olyan súlyosan elfogult a saját maga által képviselt fél irányába, hogy ezáltal a tanúbizonyítás jellegét ölti magára, a szakértő a fél tanújává válik.

Ezt követően az egyes eljárási törvények és korszakok bemutatásával az értekezés igyekezett rávilágítani a szakértő perbeli helyére, amelynek vizsgálata – kezdve a polgári-, majd a büntető perrendtartásokon keresztül – egészen a XIX. sz. közepéig nyúlt vissza. Mindez megrajzolta a szakértői intézményrendszer jogfejlődésének ívét, de egyben rámutatott arra is, hogy a szakértő mindkét perbeli szerepe elég fontos volt ahhoz, hogy az eljárásán belül versengő különböző érdekek kiegyensúlyozása során mindvégig teret kapjon.

Megállapításra került, hogy a hosszú XX. századi magyar polgári eljárásjogban a szakértő perbeli helyét folyamatosan kettősség jellemezte. A jogalkotó és a jogelmélet a szakértőt végig a bíró segédjének tartotta, amelyet azonban maga a jogalkotó sem vett olyan komolyan, hogy az egyes törvényeken azt következetesen keresztül vigye, meghagyva ezáltal azokat a réseket, amellyel a szakértő a fél tanújának szerepébe kerülhetett. Kivétel nélkül állítható, hogy valamennyi régmúlt perrendtartásban megfigyelhető volt a szakértő szerepe körül fennálló bizonytalanság, amely aláhúzza, hogy a szakértői bizonyítás terén ténylegesen nem alakult ki egységes és világos szabályozási koncepció, hanem sokkal inkább az egyes dogmatikai elemek ötletszerű kölcsönvételével és újra kombinálásával egy feszültségekkel terhelt, nehezen értelmezhető *sui generis* intézmény jött létre. A század végére azonban a szakértőről alkotott egységes kép felbomlani látszott és igazodva a szakértő perbeli helyzetéhez, perbeli helye megkettőződött, utat nyitva a szakértői bizonyítás dogmatikai alapon történő szabályozásának.

Megállapításra került az is, hogy a hosszú XX. századi magyar büntető eljárásjogban a szakértő perbeli helyének megítélését a szocialista jogi gondolkodás megtörte. A szocialista jog merev, etatista felfogásának csak a hatósági elvek mentén megszervezett szakértő tevékenység felelt meg, így ebben az időszakban a szakértő a segéd szerepét töltötte be, bizonyíték jellege erősen kétséges volt. Ezzel szemben ezen időszakot megelőző és azt követő eljárási kódexek a szakértőket önálló bizonyítási eszközként kezelték, ami inkább a jogtudomány bizonytalanságának, mint konkrét szakmai állásfoglalásnak volt betudható. Az ellenőrző szakértő és a magánszakértő megjelenése azonban rámutatott arra, hogy az ellenérdekű felek szakértői által felvett szerep polarizációja képes elkülöníteni egymástól a vád és a védelem szakértőjét a bíróság által kirendelt szakértőtől, megkettőzve ezáltal a szakértő perbeli helyét.

Mindezek alapján a kutatás a *harmadik kérdést* akként oldja fel, hogy a funkcionalitás elve alapján a szakértői dichotómia felállítása indokolt, következésképpen a perben két típusú szakértő létezik: az igazságügyi szakértő és a magánszakértő. A történelmi tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy a legtöbb problémát az okozta, hogy az eljárási kódexek az egymással funkcionálisan össze nem illő szakértői szerepeket egy testben egyesítették. Ez az egyesítés azonban erőszakot jelentett a szakértő helyén és helyzetén figyelmen kívül hagyva a szakértői predesztináció hatását, és olyan visszafogottságot várt el az eljárás szereplőitől, ami már ellenkezik a jogvita természetével. Ennek általában az lett a következménye, hogy mire a szakértői vélemény elkészült, a szakértőből rendszerint tanú vagy ténybíró vált. Mi sem természetesebb tehát annál, hogy ezeket az össze nem illő funkciókat elválasszuk egymástól és külön személyekre bizzuk, más és más jogokkal és kötelezettségekkel.

VI. De lege ferenda

A kutatás eredményeinek hasznosítása érdekében a dolgozat számos *de lege ferenda* javaslat megfogalmazásával él a hatályos polgári perrendtartás szabályozásában megjelenő mindhárom szakértői bizonyítási mód tekintetében.

A *kirendelt szakértőt* illetően a szerző javasolja a jelenlegi, funkcionálisan semleges szakértői bizonyítási rendszer megszüntetését és ezzel egyidejűleg a szakértői dichotómia alapú rendszer bevezetését. A jelenlegi bizonyítási rendszer mögött ugyanis egyrészt nem fedezhető fel kidolgozott és koherens elméleti alap, másrészt a rövid távú hatásai sem igazolják annak fenntartását, minthogy számos esetben ellentmondásokat és bizonytalanságot eredményeznek az eljárások során, így annak hatékonyságával és megbízhatóságával kapcsolatban jogos kérdések merültek fel. Ezzel szemben a kettős szakértő rendszere egy strukturáltabb és elméletileg megalapozottabb megközelítést kínál, amely képes választ adni a fennálló ellentmondásokra és problémákra elősegítve ezzel az eljárás átláthatóságát. Összefoglalón megállapítható, hogy a szakértői dichotómia bevezetése jelentős lépést jelentene a szakértői bizonyítási rendszer fejlesztésében, hosszú távon pedig pozitív hatást gyakorolna a jogrendszer egészére.

Javasolt továbbá a kirendelt szakértő klasszikus felülbíró funkciójának a bevezetése, amely szerint a kirendelt szakértő az érdemi tárgyalási szakban kizárólag akkor lenne alkalmazható, amennyiben abban a kérdésben kell állást foglalni, hogy a magánszakvélemények közötti eltérés mire vezethető vissza, szükséges-e bármelyik kiegészítése, illetőleg az ügyben újabb szakvélemény beszerzése. Emellett főszabály szerint a kirendelt szakértő bizonyítási eszköz jellege megszűnne, ezáltal pedig összehangba kerülne a bírónak a jogvita kereteinek meghatározásában segédkező kirendelt szakértő szerepe is.

A más eljárásban kirendelt szakértő véleményének perbeli felhasználásának alkalmával a szerző értelmezési maximaként tűzi ki, hogy a bíróságnak különös figyelmet kell szentelnie, hogy a perben kirendelt szakértő szakvéleményével azonosan kezelje. E követelmény magába foglalja, hogy mindkét fél szabadon hivatkozhatson rá, amely egyúttal felértékeli a bíróság közrehatási tevékenységét olyan esetekben, amikor irányított kérdések vagy az ügy szempontjából nem releváns kérdések megfogalmazása a méltányos és egyenlő elbírálás lehetőségét megzavarják. Megfontolás tárgyává teszi a dolgozat továbbá, hogy a bizonyító fél ellenfele is jogosult legyen más eljárásban kirendelt szakértőnek a szakkérdés tárgyában készített szakvéleménye felhasználását és a más eljárásban készült szakvélemények kizárását indítványozni, ha a bizonyító fél ilyen vélemény benyújtását indítványozza. Ez a perkoncentráció elvének érvényre juttatását is elősegíti, mivel a más eljárásban készült szakvélemény alkalmazásának csak addig a pontig van létjogosultsága, ameddig a jogintézmény céljával nem áll ellentétben.

A magánszakértő kapcsán a szerző szerint megfontolás tárgyává kellene tenni, hogy – a jogtörténeti hagyományainkra figyelemmel – a magánszakértői tevékenység ellátására megfelelő szakértelemmel rendelkező eseti szakértő igénybevétele váljon főszabállyá. A szakértői dichotómia rendszere ugyanis a magánszakértést nem tekinti igazságügyi szakértői tevékenységnek, így a kirendelt szakértő mögött fennálló garanciális biztosítékok a magánszakértő esetén korlátozottan vagy egyáltalán nem érvényesek, ami indokolatlanná teszi szigorú alkalmazását.

Az ügyfélegyenlőség előmozdítása érdekében érdemes lenne továbbá átgondolni a költségviselésre és költségkedvezményekre vonatkozó szabályokat és úgy alakítani, hogy a peres felek jogait hatékonyan tudják gyakorolni. Önmagában elfogadhatatlan ugyanis, hogy a szakértői bizonyítás menete attól váljon függővé, hogy a felek szegények vagy gazdagok, így szükséges annak biztosítása, hogy a rászoruló fél is hozzáférhessen a fontos szakértői bizonyítékokhoz anélkül, hogy anyagi nehézségei mindennek akadályát jelentenék. A magánszakértői díj állam által történő előlegezése és viselése tehát olyan kérdés, amelyet az eljárás méltányos és igazságos volta alapján kell megítélni.

A disszertáció álláspontja szerint a magánszakértői bizonyításra vonatkozó szabályok egyszerűsítése és átláthatóbbá tétele a jogalkalmazás szempontjából elemi kívánalom. A jelenlegi szabályok mellett a felek és a szakértők nehezen tudják követni a magánszakértői bizonyítás egyes lépéseit, de gyakorta az eljárási jogaikkal és kötelezettségeikkel sincsenek tisztában, ami a bíróság számára lehetőséget teremt a magánszakértői vélemény ignorálására. Következesebb volna, ha a deklaráltan, a fél szakmai képviselőjeként fellépő magánszakértő és az ellenérdekű fél kizárólag a magánszakértői vélemény benyújtását követően, jellemzően a tárgyaláson kerülne először kapcsolatba, és ettől fogva gyakorolhatná a teljes körű kérdezési és észrevételezési jogait. E körben érdemes lenne újragondolni, hogy a bizonyítás felvételében közreműködő személyek közül valóban indokolt-e kizárni a magánszakértőt, minthogy komoly kétségek fedezhetőek fel a fél által történő előállítás, illetve a bizonyításfelvétel terén.

A szerző végezetül javasolja az érdemi feltételeesség elvének hatókörének kizárását az aggályos magánszakvélemény vélelme esetére, mivel sérti a szabad bizonyítás rendszerét, sorrendet képez az egyes bizonyítékok között, még azelőtt kizárva a magánszakértői véleményt a bizonyítékok sorából, hogy a bizonyítási eljárás befejeződött volna. Az ellentétes szakmai álláspontok feloldásának törvényes módja ugyanis nem a bizonyítékok kirekesztése, hanem a további bizonyítás szükségességének a megállapítása és annak lefolytatása. Bizonyítékok kiselejtezésével ugyanakkor magát az igazság feltárását tesszük kockára, amelynek lehetősége alapvetően ellenkezik az igazság megismerésére szüntelenül vágyakozó emberi természettel.

Felhasznált irodalom

1. Bárczi Géza – Ország László: *A magyar nyelv értelmező szótára V.* Akadémia Kiadó, Budapest 1980.
2. Bódiné Beliznai Kinga – Mezey Barna: A törvénykezés szervei. In: *Magyar alkotmánytörténet* (szerk. Mezey Barna). Osiris Kiadó, Budapest 2003.
3. Edmond, Gary: Secrets of the "hot tub": expert witnesses, concurrent evidence and judge-led law reform in Australia. *Civil Justice Quarterly* 2008. 1. sz.
4. Esser, Josef – Würtenberger, Thomas – Müller, Friedrich: *Methoden der Rechtswissenschaft (Teil 1)*. R. Oldenbourg Verlag, München 1972.
5. Cséffai Attila Csaba: Justitia elveszett szemkendője. *Magyar Jog* 2014/c. 3. sz.
6. Grósz Tamás: Szakértői bizonyítás az egyes eljárásokban. *THEMIS* 2011/b. december sz.
7. Pokol Béla: *Jogelmélet – Társadalomtudományi trilógia II.* Századvég Kiadó, Budapest 2005.
8. Szabó Miklós – Jakab András: A jogdogmatikai kutatás. In: *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal* (szerk: Jakab András – Menyhárd Attila). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2015.
9. Woolf, Harry Lord: *Access to Justice, Interim Report to the Lord Chancellor on the Civil Justice System in England and Wales.* HMSO, London 1995.

Nyilvántartási szám: DEENK/576/2024.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Cséffai Attila Csaba
Doktori Iskola: Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10025080

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (8)

1. Molnár, J., **Cséffai, A. C.**: A más eljárásban kirendelt szakértő véleménye és felhasználása a polgári perben.
Magyar jog. 71 (6), 341-349, 2024. ISSN: 0025-0147.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
2. **Cséffai, A. C.**: Szakértők a bünvádi perrendtartásban.
Jog, állam, politika. 16 (2), 151-166, 2024. ISSN: 2060-4580.
DOI: [uhttp://dx.doi.org/10.58528/JAP.2024.16-2.151](http://dx.doi.org/10.58528/JAP.2024.16-2.151)
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
3. **Cséffai, A. C.**: A más eljárásban kirendelt szakértő véleményének felhasználása a polgári perben.
Forum. Acta juridica et politica. 13 (2), 27-34, 2023. ISSN: 2063-2525.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
4. **Cséffai, A. C.**: A szakértőhöz való alkotmányos jog.
Jogtudományi közlöny. 75 (10), 460-470, 2020. ISSN: 0021-7166.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
5. **Cséffai, A. C.**: Alkotmányos igazságügyi szakértés.
Közjogi szemle. 12 (1), 80-87, 2019. ISSN: 1789-6991.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
6. **Cséffai, A. C.**: Szakértők és szakvélemények a Be.-ben.
Magyar jog. 64 (12), 765-776, 2017. ISSN: 0025-0147.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
7. **Cséffai, A. C.**: A szakvélemény evolúciója a Pp.-ben.
Jogtudományi Közlöny. 69 (3), 591-600, 2014. ISSN: 0021-7166.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A

8. **Cséffai, A. C.:** Az igazságügyi szakértő függetlensége a kirendelés során.
Magyar jog. 59 (11), 653-669, 2012. ISSN: 0025-0147.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (7)

9. **Cséffai, A. C.:** A közvetlenség elve és a hallgató vádlott.
Belügyi szemle. 3, 73-82, 2014. ISSN: 2062-9494.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
10. **Cséffai, A. C.:** Justitia elveszett szemkendője.
Magyar jog. 61 (3), 173-182, 2014. ISSN: 0025-0147.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
11. **Cséffai, A. C.:** A Gyulai Törvényszék ítélete a várakozási díjból és pótdíjból eredő igényérvényesítésről.
Jogesetek magyarázata. 3, 13-17, 2013. ISSN: 2061-4837.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
12. **Cséffai, A. C.:** A líbiai válság a nemzetközi béke és biztonság nézőpontjából: egy humanitárius intervenció.
Közjogi szemle. 6 (1), 58-64, 2013. ISSN: 1789-6991.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
13. **Cséffai, A. C.:** A Római Statútum, avagy egy ki nem hirdetett nemzetközi szerződés Magyarországon.
Magyar jog. 60 (5), 281-288, 2013. ISSN: 0025-0147.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
14. **Cséffai, A. C.:** A hallgatás joga a változó világban.
In: *Az állam és jog alapvető értékei a változó világban* : Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola konferenciája. Szerk.: Verebélyi Imre, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 125-135, 2012. ISBN: 9789637175732
15. **Cséffai, A. C.:** Legalizált alkotmányellenesség, avagy anomáliák a magyar alkotmánybíráskodásban.
In: *A XXIX. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Állam- és Jogtudományi Szekciójának díjnyertes dolgozatai I-II.* Szerk.: Király Miklós, Varga István, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 73-106, 2011. ISBN: 9789633120408

Konferenciaközlemények (3)

16. **Cséffai, A. C.:** The right to silence.

In: Rossijskoe zakonodatel'stvo: sovremennoe sostojanie i perspektivy razvitija : sbornik nauchnyh trudov IV Vserossijskoj studencheskoj nauchnoj konferencii (Vologda, 25 apr. 2016 g.), posvjashh. 85-letiju Universiteta imeni O.E. Kutafin, Sad-ogorod, Vologda, 653-656, 2017. ISBN: 9785906850652

17. **Cséffai, A. C.:** Kötelező ügyészi részvétel bökkenője (különvélemény).

Optimi Nostris. 2012, 62-111, 2012. ISSN: 1789-7203.

18. **Cséffai, A. C.:** Legalizált alkotmányellenesség, avagy anomáliák a magyar alkotmánybíráskodásban.

Optimi Nostris. 2009, 42-76, 2009. ISSN: 1789-7203.

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottsága irányelvei szerint:

„A” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 13, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 8

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2024.11.25.

